

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кравчук Валентина Миколаївна

УДК 340.111.5:061.2(477)

**ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
І ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ
(ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ)**

Спеціальність: 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії держави і права юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
КОЗЮБРА Микола Іванович
Національний університет
“Києво-Могилянська Академія”,
завідувач кафедри загальнотеоретичних
і державно-правових наук

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
ЗАЄЦЬ Анатолій Павлович
Державне агентство України
з інвестицій та інновацій,
перший заступник Голови

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
БОГІНІЧ Олег Леонідович
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
НАН України,
старший науковий співробітник

Захист відбудеться 25 грудня 2008 р. о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.04 в Київському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 03680, м. Київ, Солом'янська пл., 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного університету внутрішніх справ за адресою: 03680, м. Київ, Солом'янська пл., 1.

Автореферат розісланий “20” листопада 2008 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Б. Горова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Після першої хвилі демократичних перетворень в Україні 1990-х років концепт “громадянське суспільство” набув широкого схвалення і визнання. Це цілком закономірно, оскільки неодмінною умовою становлення демократичних держав і формування націй було розгортання системи суспільних інститутів, які утворюють громадянське суспільство. Лише таке суспільство, що базується на ініціативі “знизу”, соціальній активності громадян, їхньому прагненні до самоорганізації, утворенні самодіяльних структур, що перебувають поза системою державної влади і слугують захисту та задоволенню їх власних інтересів, здатне протистояти руйнівним процесам, стабілізувати і консолідувати суспільство і державу.

Однією з найхарактерніших рис громадянського суспільства є існування організованих груп людей, достатньої критичної маси недержавних організацій, які можна вважати артеріями взаємодії держави і громадянського суспільства.

Правова регламентація діяльності громадських організацій - необхідна умова для їх успішного функціонування, адже саме за допомогою права ефективно і раціонально вирішуються істотні питання цивілізованого розвитку спільноти людей, створюються умови для піднесення соціальної активності учасників відносин, кожної особистості. Процес формування громадянського суспільства в Україні безпосередньо залежить від правового визначення статусу його інститутів, і зокрема, максимально ефективного законодавчого закріплення скоординованого порядку створення та діяльності громадських організацій. Законодавче регулювання має базуватися на достатньо виваженому, розумному балансі інтересів держави і громадянського суспільства. Від масштабів державного втручання у діяльність об'єднань громадян залежить державний режим і напрями подальшого розвитку держави.

Вищезазначене дає змогу обґрунтувати актуальність обраної теми, її теоретичну й практичну значущість. Вже назріла потреба у всебічному теоретичному аналізі проблем становлення і розвитку громадянського суспільства, у визначенні його співвідношення, взаємодії з державою, встановленні меж втручання держави, в тому числі законодавчого, у створення та функціонування громадських організацій. Поза увагою науковців залишається чимало інших важливих питань, зокрема, аналіз закономірностей функціонування громадських організацій, виявлення й оцінення факторів підвищення їх ролі у суспільному житті та формуванні громадянського суспільства. Хоч інтерес до правового забезпечення їхньої діяльності та осмислення цих і подібних питань зростає, проте навіть нині, в період інтенсивного розвитку вітчизняної політичної і правової теорії, проблема взаємовідносин громадських організацій та держави здебільшого залишається поза межами ґрунтовних теоретико-правових досліджень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане дослідження виконане відповідно до планової тематики науково-дослідної роботи юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, тема №06 БФ 042-01 «Механізм адаптації законодавства в

сфері прав громадян України до законодавства Європейського Союзу» (номер державної реєстрації 0101U003579), а також у межах напрямків наукових досліджень, визначених державними та галузевими дослідницькими програмами і планами, серед яких теми: “Теоретичні проблеми реалізації Конституції України” (№ д/р 0101U012890) та “Актуальні напрями реформування законодавства України у контексті європейської інтеграції” (№ д/р 0104U004048), та пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень вищих навчальних закладів МВС України на період 2004-2009 рр. (Наказ МВС України від 05 липня 2004 р. № 755).

Мета і завдання дослідження. Автор поставила перед собою багатопланову мету: на основі всебічного системного та критичного аналізу теорії і практики функціонування громадських організацій в Україні здійснити спробу оптимізації правового механізму взаємовідносин держави й громадських організацій як одного з найважливіших елементів громадянського суспільства та розробити на цій основі практичні рекомендації щодо його вдосконалення.

Основні завдання дослідження:

- розкрити нормативний зміст поняття “громадянське суспільство”, визначити його риси як суспільства ідеального правового типу;
- з’ясувати поняття та сформулювати характерні риси державної влади в громадянському суспільстві, охарактеризувати еволюцію державної влади в умовах формування громадянського суспільства в Україні;
- визначити теоретичні основи функціонування громадських організацій, їх місце і роль у формуванні та розвитку громадянського суспільства;
- встановити найважливіші критерії та провести класифікацію громадських організацій, виокремити головні правові засади створення і діяльності громадських організацій, які б сприяли їх ефективнішому функціонуванню;
- проаналізувати правову базу створення і діяльності громадських організацій в Україні, її недоліки і прогалини;
- визначити межі, в яких держава та її органи можуть легітимно регулювати й контролювати діяльність громадських організацій;
- обґрунтувати основні напрями вдосконалення законодавчої бази діяльності громадських організацій з метою їх реального повноцінного функціонування в умовах громадянського суспільства.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що становлять процес формування в Україні громадянського суспільства, правова взаємодія громадянського суспільства з державою.

Предметом дослідження є теоретико-правові основи і практика функціонування громадських організацій у процесі формування та розвитку громадянського суспільства в Україні, стан та перспективи їх правового забезпечення, юридичне визначення меж втручання держави у створення і діяльність громадських організацій.

Методи дослідження. Методологічну і теоретичну основу становлять філософсько-світоглядні, загальнонаукові, спеціально-наукові та конкретно-наукові методи і принципи, які відповідають меті й завданням наукового дослідження. У процесі їх вирішення автор намагався виходити з принципів діалектики, обґрунтованості, об'єктивності, системності. Використано проблемно-теоретичний та логічний методи, які сприяли цілісному сприйняттю об'єкта дослідження і всебічному аналізу зв'язку між окремими елементами в рамках цілого. Підхід до досліджуваних суспільних процесів здійснювався з урахуванням реальних умов, часу та рівня морально-етичного й духовного розвитку суспільства.

За допомогою історико-цивілізаційного методу забезпечувався розгляд динаміки історичного розвитку громадянського суспільства та його відносин з державою (підрозділи 1.2., 1.3.); на підставі порівняльно-правового методу проводилася класифікація державно-правових явищ, зокрема, громадських організацій (підрозділ 2.2.), обґрунтовувався їхній взаємозв'язок та історична послідовність; з використанням методу раціональної критики проаналізовано сутність законодавчих документів і проведено вияв колізій та інших негативних явищ у текстах нормативно-правових актів (підрозділ 2.3.); спеціально-юридичний метод сприяв конкретизації юридичних понять, визначенню специфічних ознак правових явищ (підрозділи 1.3., 2.1.); метод правового моделювання сприяв відтворенню наявної реальності взаємовідносин держави і громадянських організацій та їх модифікацій (підрозділ 2.4., розділ 3). У роботі використовувалися й інші методи наукового дослідження.

Теоретичною основою дисертаційної роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а також висновки щодо експериментально зібраних статистичних даних.

Під час дослідження аналізувалися статистичні дані з функціонування громадських організацій як в Тернопільській області, так і загалом в Україні, результати загальнонаціонального опитування громадської думки, що проводилися соціологічними фірмами, а також дані, отримані при анкетуванні 250 респондентів різного віку (які за своїми соціально-демографічними характеристиками репрезентують доросле населення), проведеному з метою вивчення ставлення населення до громадських організацій та участі у їх діяльності.

Перспектива дослідження взаємовідносин громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства була відзначена працями вчених-юристів, хоча в Україні недостатньо фундаментальних наукових праць із зазначеної проблематики, а лише деякі її аспекти стали предметом окремих наукових досліджень. Зокрема, низка робіт присвячена дослідженню загальних теоретичних аспектів сучасного громадянського суспільства, серед яких слід виокремити праці українських дослідників (А. Грамчук, В. Денисенко, Т. Довгунь, А. Карась, С. Кириченко, Т. Ковальчук, А. Колодій, О. Костенко, В. Кратюк, М. Патеї-Братасюк, І. Пасько, С. Рябов, В. Селіванов, В. Сіренко, В. Тимошенко, С. Тимченко, Г. Щедрова та ін.) і

зарубіжних авторів (Е. Арато, А. Володін, Г. Єськов, Дж. Кін, І. Кальной, Д. Коген, Ю. Габермас, Ю. Литвиненко та ін.).

Потрібно виділити наукові розвідки провідних науковців, проведені з 90-х років ХХ ст., які спрямовані на переосмислення традиційних підходів до аналізу проблем теорії права та держави, філософії права, політології на посттоталітарному етапі розвитку суспільства та мають важливе методологічне значення (С. Алексєєв, В. Бабкін, С. Бобровник, А. Венгеров, В. Гаєць, В. Горбатенко, Р. Гринюк, С. Гусарєв, О. Долженков, В. Євдокимов, А. Заєць, О. Зайчук, М. Козюбра, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Котюк, Л. Кравченко, М. Кравчук, В. Кремень, І. Кресіна, В. Лемак, Л. Луць, В. Нерсєсянц, Ю. Оборотов, Н. Оніщенко, О. Оніщенко, П. Рабінович, Ф. Рудич, М. Рябчук, Ю. Саєнко, А. Селіванов, В. Селіванов, О. Скакун, О. Скрипнюк, О. Сурілов, О. Тихомиров, В. Ткаченко, Ю. Тодика, М. Томенко, В. Цветков, М. Цвік, М. Цимбалюк, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та інші вчені).

На розв'язання проблем, пов'язаних зі створенням, функціонуванням об'єднань громадян, спрямовували увагу в контексті своєї тематики такі науковці: О. Ващук (їх конституційно-правовий статус), Є. Додіна (їх адміністративно-правовий статус), Л. Кормич, Д. Шелест (політичні аспекти діяльності об'єднань громадян), М. Новіков (правовий статус переважно правозахисних об'єднань), О. Гейда, В. Примуш (суто політичні партії), В. Купрій, В. Надрага, О. Хуснутдінов (державно-управлінський аспект), В. Перевалов, І. Рожко, А. Щиглик, Ц. Ямпольська (дослідження громадських організацій часів Радянського Союзу, що становлять інтерес для критичного, порівняльного аналізу), Н. Гаєва, І. Кичко, О. Максименко (окремі публікації з деяких питань правового регулювання об'єднань громадян) та інші. З точки зору практики у цій сфері працюють М. Дейчаківський, І. Підлуська, О. Сидоренко, Л. Шара, Ю. Шкарлат та ін.

Проблему меж державної влади в контексті правового впливу на суспільство досліджували у своїх працях О. Богінич, О. Верник, М. Козюбра, П. Куфтирєв, А. Машков, І. Панкевич, В. Самохвалов, Т. Чехович та ін.

Такі вагомні напрацювання науковців не вичерпали можливостей дослідження широкого кола питань, що виникають у процесі формування громадянського суспільства. Дана дисертаційна робота є однією з перших спроб ґрунтовного, систематизованого дослідження теоретико-правових засад функціонування громадських організацій, їх взаємовідносин з державою в умовах становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів. Найсуттєвішими результатами дисертаційного дослідження, яким властиві елементи наукової новизни, є такі положення та висновки.

Уперше:

- сформульовано поняття громадських організацій як сукупності добровільних, суспільно корисних, сталих і свідомо скоординованих для досягнення загальної мети соціальних зв'язків та відносин між індивідами, які об'єднуються для спільного задоволення своїх потреб та інтересів, є

головною сполучною ланкою між державою та громадськістю у межах єдиного правового поля. Виходячи з цього, громадські організації виконують важливі завдання: вони є активними контролерами дій влади, узгоджують, відображають та артикулюють безліч особистих інтересів громадян, лобіюють інтереси суспільства чи його окремих груп у процесі ухвалення владних рішень, забезпечують його інтеграцію, зміцнюють комунікативні зв'язки, здійснюють інформативну функцію тощо. Проведена класифікація громадських організацій, що дає загальну картину їхньої існуючої мережі, визначає найбільш розвинені форми суспільної активності;

- сформульовано висновок про те, що межі державного регулювання функціонування громадських організацій визначаються справедливістю, самоврядністю, невідчужуваними правами людини на свободу об'єднань, необхідністю дотримання загально-дозвільних принципів, а також диференціюються: а) за специфікою змісту діяльності організації; б) за предметом нормативного закріплення; в) за статусом учасника громадської організації;
- обґрунтовано авторське бачення вдосконалення взаємовідносин держави і громадських організацій у процесі становлення в Україні громадянського суспільства. Доцільно: а) прийняти консолідований Закон України “Про громадські організації в Україні”, який систематизував би нормативно-правові акти щодо створення і діяльності різних видів громадських організацій, чітко регламентував би порядок утворення, діяльності та ліквідації громадських організацій, межі контролю з боку державних органів; б) нормативно закріпити можливість додаткового регулювання окремих питань за допомогою корпоративних норм, які містяться у статутах та інших документах громадських організацій, а також договірному нормативно-правового регулювання; в) реформувати систему оподаткування, заохочуючи таким чином фінансування діяльності громадських організацій вітчизняними бізнесовими структурами.

Удосконалено:

- класифікацію та зміст принципів функціонування і розвитку громадських організацій з поділом їх на загально-соціальні, нормативні принципи, принципи створення та діяльності, юридичне закріплення яких сприятиме процесу формування громадянського суспільства;
- систематизацію основних недоліків правової бази, що регламентує порядок створення і функціонування громадських організацій в Україні: роздрібненість, неекономічність законодавства про громадські організації; дублювання основних положень у загальному та у спеціальних законах, що значно знижує їх ефективність і дієвість; прогалини у законодавстві, нечіткість окремих положень; відсутність механізмів реалізації законодавчих норм; поглиблено аналіз цих недоліків та сформульовано пропозиції щодо шляхів їх усунення;
- класифікацію факторів, що сповільнюють розвиток громадянського суспільства в Україні, зокрема, ускладнюють діяльність громадських

організацій, з їх поділом на об'єктивні й суб'єктивні, внутрішні та зовнішні, правові, фінансові, соціальні, ідеологічні, моральні. Найсуттєвіша перепона – відсутність позитивної мотивації держави у роботі громадських організацій, частково через загрозу контролю за її діями з боку останніх.

Набуло подальшого розвитку:

- положення про те, що інститут громадянського суспільства, генезис якого відбувався протягом тисячолітньої історії, доцільно сприймати як складну багаторівневу систему невіддільних зв'язків та структур, сукупність громадських інститутів, сформованих на добровільних засадах, котрі діють на основі самоврядування у межах законодавства та через які індивіди реалізують свої основні невідчужувані права і свободи; як соціальне утворення, що може протистояти етатистським тенденціям з боку держави, а також домагатися рівноваги з державною владою.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані висновки і теоретичні положення можуть сприяти подальшому розвитку науки теорії права і держави. Проведене у роботі дослідження взаємовідносин держави і громадських організацій дає можливість чіткіше визначити межі нормативно-правового регулювання функціонування громадських організацій, виявити недоліки чинних нормативних актів з цього питання, а отже, є важливим для вдосконалення чинного законодавства. Подані висновки, обґрунтування, узагальнення дають змогу диференційовано підійти до оцінювання процесу формування громадянського суспільства та правової державності в Україні, обрати найкращу модель взаємовідносин держави і громадських організацій, уникнути негативних тенденцій та явищ.

Теоретичні положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету від 04.03.08 р.), можуть бути використані при підготовці відповідних розділів підручників та навчальних посібників з теорії права і держави, конституційного права, навчально-методичної літератури, лекцій тощо. Результати дослідження є також корисними у практичній діяльності державних органів (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльності управління сім'ї, молоді та спорту Тернопільської міської ради від 18.03.08 р. № 157/04-3).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки, що містяться у роботі, обговорювалися на кафедрі теорії та історії держави і права Київського національного університету ім. Т. Шевченка, кафедрі теорії держави і права Київського національного університету внутрішніх справ, оголошувалися на наукових конференціях (Щорічні міжвузівські конференції ЮІ ТАНГ “Актуальні проблеми правознавства” 2001 р., 2002 р., 2003 р., 2004 р., 2006 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція “Формування правової держави в Україні. Проблеми і перспективи”, м. Тернопіль, 2007 р., 2008 р.; Регіональні міжвузівські наукові конференції молодих вчених та аспірантів “Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства

України” Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, 2003 р., 2004 р., 2006 р., 2007 р.; “Молодь в юридичній науці” Другі – П’яті осінні юридичні читання Хмельницького університету управління і права, 2003-2006 рр.; Всеукраїнська наукова конференція “Юридичні читання молодих вчених”, Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, 2004 р.; Дні науки НаУКМА, XII Щорічна наукова конференція “Україна: людина, суспільство, природа”, 2006 р.; Міжнародна науково-практична конференція “Взаємодія молодіжних громадських організацій та органів влади в реалізації молодіжної політики”, м. Харків, 2006 р., Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Забезпечення реалізації прав людини”, 30 вересня 2007 р. - www.lex-line.com.ua та ін.). Основні ідеї обговорень знайшли своє відображення у публікаціях матеріалів вказаних наукових форумів.

Публікації. Результати дослідження викладені у 20 публікаціях (загальним обсягом близько 5,75 друкарських аркушів), 11 з яких вміщено у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Структура дисертації. Виходячи з поставлених завдань, враховуючи характер та зміст представленого наукового дослідження, а також логіку викладу проблеми, структурно дисертація містить: вступ, основну частину, що складається з 3 розділів, які охоплюють 14 підрозділів, висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, у тому числі: основного тексту – 201 сторінка (близько 9 друкарських аркушів), бібліографії – 28 сторінок (297 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** висвітлюється актуальність теми, визначаються мета і завдання, об’єкт і предмет дисертаційного дослідження, його методологічна та теоретична основи, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, подані відомості про апробацію основних положень дисертаційного дослідження, його структуру та обсяг.

Перший розділ – “**Теоретико-методологічні засади дослідження**” складається із чотирьох підрозділів, в яких досліджується методологія та джерельна база, правові передумови формулювання концепту громадянського суспільства у світовій теоретико-правовій думці, аналізується сучасний стан дослідження теми громадянського суспільства у наукових розробках вітчизняних і зарубіжних вчених, визначаються поняття та сутнісні риси державної влади, її еволюція в умовах формування громадянського суспільства.

У *підрозділі 1.1. “Методологія наукового дослідження і ступінь наукової розробки теми”* визначено методологічну основу - весь комплекс відповідних фундаментальних, загальнонаукових, спеціально-наукових та конкретно-наукових методів, які було використано в процесі наукового дослідження для забезпечення якості, впорядкованості та ефективності наукового пошуку. Також у цьому підрозділі охарактеризовано джерельну базу дисертаційного дослідження і систематизовано всі джерела у чотири групи; останні не є

рівнозначними, але їхня сукупність забезпечує достатню повноту охоплення фактичного матеріалу і наукову цінність дослідження.

Підрозділ 1.2. “Громадянське суспільство: поняття, основні ознаки” спрямований на аналіз історичної генези та визначення громадянського суспільства, його ознак та принципів, співвідношення з державою, оскільки громадянське суспільство – це основна категорія, під призмою якої розглядаються взаємовідносини громадських організацій та держави.

Таким чином, з’ясовано, що, в межах даної наукової розробки, громадянське суспільство найкраще визначати як складну багаторівневу систему невідчужуваних зв’язків та структур, що охоплює всю сукупність відносин між індивідами, які розвиваються поза межами і без втручання держави. З точки зору інституціональної характеристики, у звуженому значенні, громадянське суспільство становить систему громадських інституцій, які сформовані на добровільних засадах, діють на основі самоврядування у межах законодавства та через які індивіди реалізують свої основні невідчужувані права і свободи.

Підрозділ 1.3. “Еволюція державної влади в умовах формування громадянського суспільства” присвячений з’ясуванню суті державної влади, особливостям її еволюції в умовах формування громадянського суспільства. Державну владу можна визначити як відносини щодо здійснення функцій і повноважень держави спеціально створеними органами та посадовими особами шляхом прийняття нормативно-правових актів у межах і порядку, передбачених законодавством. Здійснено формулювання основних і найбільш значимих рис державної влади в умовах громадянського суспільства, на основі чого зроблено висновок, що авторитет державної влади, її легітимність, стан демократії значною мірою визначаються існуванням громадянського суспільства, яке спроможне протистояти етатистським тенденціям з боку держави, домагатися рівноваги з державною владою для оптимального здійснення громадського врядування. У цьому ж підрозділі порушується актуальна і досить складна проблема визначення меж державної влади, що вимагає наступних ґрунтовних досліджень.

Підрозділ 1.4. містить узагальнення та висновки до першого розділу.

Другий розділ – “Загальнотеоретична характеристика громадських організацій як невід’ємного елемента громадянського суспільства та їх державне регулювання в Україні” містить п’ять підрозділів, де досліджується сутність поняття “громадська організація”, роль і значення громадських організацій у громадянському суспільстві, проводиться їх класифікація, визначаються принципи їх функціонування. У цьому ж розділі проаналізовані чинні нормативно-правові акти, які стосуються функціонування громадських організацій в Україні, а також подані конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства, яке закріплювало б визначені межі втручання держави у функціонування громадських організацій.

У підрозділі 2.1. “Поняття громадських організацій та їх місце у громадянському суспільстві” встановлюється поняття громадської організації,

здійснюється їх розмежування з іншими об'єднаннями громадян. Саме лише існування громадських організацій можливе і за відсутності громадянського суспільства, коли громадська ініціатива підміняється ініціативою державної влади, і такі громадські організації включаються до політичної системи країни як елементи партійно-державного механізму (як це було в СРСР), проте такі громадські організації не мають нічого спільного з інституціями громадянського суспільства. Хоча можлива їх поступова трансформація в перехідних суспільствах, до яких належить Україна. Головне – позбутися основної перепони – домінування держави над суспільством. Шляхом визначення і аналізу функцій, які виконують громадські організації, стверджується, що від стану їх розвиненості, якості їх роботи цілком залежить успіх суспільного розвитку країни.

У підрозділ 2.2. *“Класифікація громадських організацій та принципи їх діяльності”* проаналізовано найбільш важливі підходи до типології громадських організацій, здійснено спробу сформулювати нові класифікації, згруповано громадські організації, що функціонують в Україні. Виконання цього завдання дає можливість провести більш детальну загальнотеоретичну характеристику та дати оцінку їхньої діяльності, визначити особливості кожного виду громадських організацій і, в подальшому, врахувати їх в процесі побудови ефективного механізму взаємодії громадських організацій та державних органів.

Виходячи з мети дослідження, громадські організації класифіковано за значенням у процесі формування громадянського суспільства та правової держави: 1) організації, створені для захисту професійних та інших прав громадян (профспілкові організації, правозахисні та професійні громадські організації); 2) організації, що діють в загальних, суспільно корисних цілях (культурно-релігійні, просвітницькі, етнічні та екологічні організації); 3) організації для задоволення соціальних потреб (благодійні організації та фонди); 4) організації для здійснення переважно особистих інтересів (жіночі, молодіжні організації, інші громадські організації - спортивні, творчі, та ін.).

У цьому ж підрозділі увага присвячена формулюванню і дослідженню принципів функціонування громадських організацій, законодавче закріплення і дотримання яких необхідне для досягнення максимальної результативності їх діяльності, дозволить їм зайняти належне, визначене місце у суспільстві та сприятиме становленню і розвитку громадянського суспільства в Україні.

У підрозділ 2.3. *“Правова регламентація створення і діяльності громадських організацій”* дослідницею визначено фактичний рівень закріплення основ створення і функціонування громадських організацій, проаналізовано правотворчу діяльність держави у вищевказаній сфері, оцінено основні положення чинного в Україні законодавства щодо громадських організацій (включаючи право громадян на об'єднання у громадські організації, проблеми створення і легалізації, правового статусу, припинення діяльності громадських організацій, їх відповідальності за порушення законодавства).

Чинна сьогодні законодавча база функціонування громадських організацій є недостатньою внаслідок: роздрібненості, неекономічності законодавства про громадські організації; дублювання основних положень щодо створення, державної реєстрації, змісту статутних документів, державного контролю, принципів діяльності більшості громадських організацій у загальному та у кожному із спеціальних законів, що значно знижує їх ефективність і дієвість; наявності колізій, прогалин у законодавстві (не визначені відповідальність за порушення законодавства, види стягнень, порядок здійснення контролю тощо), нечіткості окремих положень; відсутності механізмів реалізації законодавчих норм. З огляду на це, автор обґрунтовує шляхи вдосконалення законодавства.

Підрозділ 2.4. “Межі втручання держави у створення та діяльність громадських організацій” присвячений вирішенню питання взаємодії громадських організацій з державою, проблеми формування та юридичного закріплення меж і форм державного впливу (управління) на громадські організації.

Автор доводить, що межі державного регулювання визначаються свободою, невідчужуваними правами людини на свободу об’єднань, самоврядністю; необхідністю дотримання загально-дозвільних принципів. Крім того, визначає чинники, які є суттєво відмінними для різних громадських організацій і потребують диференційованого застосування в процесі нормативного регулювання функціонування громадських організацій.

Непересічне значення для процесів формування громадянського суспільства має здійснення державного контролю за створенням і функціонуванням громадських організацій, форми, глибину і сфери якого теж бажано чітко визначати у законодавстві і диференціювати відповідно до специфіки організації та інших визначених дослідницею чинників. Доцільно закріпити також механізми громадського контролю за державною владою, який є важливою формою реалізації демократії і способом залучення населення до управління суспільством і державою.

У підрозділі 2.5. узагальнено викладено висновки до другого розділу.

Третій розділ - “Особливості взаємовідносин держави з окремими видами громадських організацій в Україні” складається з п’яти підрозділів, в кожному з яких досліджуються окремі аспекти взаємодії держави з громадськими організаціями конкретного виду, згідно із запропонованою класифікацією.

У підрозділі 3.1. “Держава та профспілкові, професійні, правозахисні організації” досліджено цю групу громадських організацій як основну у взаєминах громадянського суспільства та держави, оскільки функціонування профспілкових, правозахисних і професійних громадських організацій забезпечує вільний розвиток особистості на економічному ґрунті різних форм власності, ринкової економіки, а також можливості для кожної особи самостійно обирати сферу своєї практичної діяльності; дозволяє врегулювати відносини приватних осіб, груп, інститутів та інших складових громадянського

суспільства (в тому числі, держави), що дає змогу уникнути конфліктів та виробити загальну політику інтеграції в інтересах всього суспільства; забезпечує обов'язкову взаємодію з державою для врегулювання можливих конфліктів між державною владою і інтересами суспільства; сприяє постійному і всебічному захисту інтересів кожної особи, її невідчужуваних прав і свобод та створенню дієвої системи реалізації зазначених прав; створює передумови для здійснення принципів і завдань самоврядування у всіх сферах та на всіх рівнях суспільного життя.

У підрозділі 3.2. *“Держава й культурно-релігійні, просвітницькі, етнічні, екологічні організації”* обґрунтована значимість цієї групи громадських організацій для розвитку громадянського суспільства, адже найважливішою передумовою і разом з тим ознакою громадянського суспільства є особистість, від характеристик якої залежить якість самого суспільства. Формування особистості, її основних рис, підвищення її культури, виховання моральних якостей, “створення” самоцінних індивідів – це одне із завдань, що притаманні культурно-релігійним та просвітницьким організаціям. Етнічні (національно-культурні) організації насамперед ставлять за мету сприяти відродженню самобутніх культур своїх етнічних груп, гармонізацію міжетнічних відносин, розширення культурних і духовних зв'язків з етнічними батьківщинами. Створення умов для існування екологічно безпечного суспільства, формування духовних та матеріальних підвалин гармонійних взаємин “людина-природа”, перехід до збалансованого розвитку, становлення принципово нового типу людської особистості – все це передбачає організацію і діяльність природоохоронних формувань, об'єднання населення на основі екологічної ідеї.

У підрозділі 3.3. *“Держава та благодійні організації і фонди”* розкрито особливості правового регулювання діяльності благодійних організацій. Громадські організації цієї групи здійснюють чимало соціально значимих функцій: сприяння розвитку науки, освіти і культури; соціальної реабілітації малозабезпечених, безробітних, інвалідів; надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок стихійного лиха чи інших катастроф, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам репресій, біженцям тощо. Громадянське суспільство і держава повинні бути зацікавленими у функціонуванні благодійних фондів, щоб запобігти скоєнню правопорушень з боку вищезгаданих категорій осіб.

У підрозділі 3.4. *“Держава й жіночі, молодіжні, інші громадські організації”* проаналізовано групу громадських організацій, які об'єднують людей, що прагнуть задовольнити насамперед свої особисті інтереси, а також забезпечують розв'язання окремих соціальних проблем. Так, основними напрямками діяльності жіночих організацій є охорона дитинства і материнства, всебічний розвиток сім'ї, працевлаштування та професійна активність жінок, гендерна рівність, допомога соціально незахищеним верствам населення, соціальна реабілітація жінок, які постраждали внаслідок насильства та репресій (в тому числі, насильства в сім'ї), поліпшення становища сільської жінки, просвітницька робота.

Статус молодіжних і дитячих громадських організацій більш докладно врегульований законодавством, проте передбачений ним більш тісний зв'язок таких організацій з державою насправді обернувся більшим тиском, впливом держави на них. Механізми взаємодії між державними інституціями та молодіжними організаціями точно не визначені. Що стосується завдань, які ставлять перед собою відповідно до статутів молодіжні громадські організації, то, враховуючи складне соціально-економічне становище в країні і настрої молодих людей, досить значна частина молодіжних організацій займається вирішенням різноманітних соціальних, професійних, освітніх проблем молоді, намагаючись забезпечити її соціальний захист, соціальну адаптацію.

У підрозділі 3.5. узагальнено і викладено висновки до третього розділу.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертаційного дослідження визначені основні результати, узагальнені пропозиції до чинного законодавства, що зумовили значимість роботи. Найбільш суттєві положення такі:

1. Громадянське суспільство є матеріальною основою діяльності сучасної держави, а також духовною опорою її буття. Від рівня його розвитку значною мірою залежить рівень авторитету державної влади, її легітимність, стан демократії. Лише громадянське суспільство може протистояти етатистським тенденціям з боку держави, домагатися рівноваги з державною владою.

Створення сучасної, ефективної системи державної влади є важливим чинником виходу українського суспільства з політичної кризи, що має забезпечити становлення України як високорозвинутої, правової, цивілізованої, європейської держави з високим рівнем життя, соціальної стабільності, культури, демократії.

2. Громадянське суспільство передбачає встановлення елементарного соціального зв'язку між індивідами, що предметнюється у функціонуванні різноманітних об'єднань громадян. Діяльність і розвиток таких формувань має велике значення, оскільки вони - одна з найефективніших артерій взаємодії держави і суспільства, а також інструмент стабілізації трансформаційних процесів, що відбуваються в ході реформ. Мовиться як про політичні партії, які борються за державну владу, так і про громадські організації, які більш наближені до базових потреб населення. Останні намагаються лише вплинути на владні структури і процес прийняття рішень, які виражали б інтереси різних соціальних спільнот, груп, верств населення. Саме громадські організації своєю діяльністю здатні зробити вагомий внесок у стабілізацію процесів розвитку соціуму та його переосмислення, тим паче, що громадські організації мають найбільшу питому вагу у "третьому секторі".

3. Громадські організації є сукупністю об'єктивних, добровільних, суспільно корисних, постійно повторюваних, сталих і свідомо скоординованих для досягнення загальної мети соціальних зв'язків та відносин між індивідами, які добровільно об'єднуються для спільного задоволення власних специфічних потреб та інтересів, виступають у межах єдиного правового поля головною

сполучною ланкою між державою та суспільством. Таким чином, завдяки діяльності громадських організацій громадяни мають можливість користуватися перевагами демократичної системи. Роль громадських організацій у громадянському суспільстві обумовлюється тими завданнями, які вони виконують, зокрема: узгодженням та вираженням інтересів громадян; підвищенням рівня політичної рівноваги та стабільності суспільства, впорядкованості соціальних інновацій та практичних дій його членів; контролем за діяльністю державних органів; лобюванням інтересів суспільства в процесі ухвалення владних рішень; забезпеченням інтеграції суспільства; зміцненням комунікативних зв'язків; здійсненням інформативної функції тощо.

4. Фактори, що об'єктивно не сприяють якісній роботі громадських організацій, класифікуємо на:

- внутрішні (недостатній рівень внутрішньої демократії, непрофесійність кадрів) та зовнішні (недостатнє інформування населення про суть діяльності громадських організацій, трудомісткість процесу державної реєстрації громадського формування);
- об'єктивні (відсутність чіткого правового забезпечення, низький економічний розвиток суспільства) та суб'єктивні (проблема кадрового забезпечення для громадських організацій, орієнтація деяких керівників громадських організацій на забезпечення власних інтересів, неефективність, неузгодженість, розрізненість діяльності громадських організацій через відсутність координації, ізольованість функціонування);
- правові (недосконалість законодавства, надлишковий бюрократизм державних органів, зловживання статусом з боку посадових осіб та інші);
- економічні (стан виробництва, рівень продуктивності суспільної праці, благоустрій населення; необхідність капіталовкладень у реєстрацію та діяльність громадських організацій);
- соціальні (різке соціальне розшарування суспільства, недостатній рівень правової культури, недовіра громадян до діяльності громадських формувань, байдужість);
- ідеологічні (частково пов'язані з попередніми і полягають в основному у стійкості наслідків командно-адміністративної системи в Україні, історичної спадщини; консервативності національного менталітету, традиційним сприйняттям громадських організацій як формальних структур, а не як форми громадського самовияву особи).

Поліпшити цей стан можна шляхом: 1) посилення організаційно-правових заходів держави, спрямованих на стимулювання розвитку і діяльності громадських об'єднань; 2) активізації співпраці економічного та державного секторів з неприбутковими громадськими організаціями; 3) піднесення громадянської свідомості населення, підвищення їхньої відповідальності за стан справ у країні на основі різних суспільно-громадських заходів; 4) поширення серед населення інформації щодо ролі таких організацій у суспільстві.

5. Найбільш значущими принципами, дотримання яких здатне сприяти більш ефективному функціонуванню громадських організацій є: загально-соціальні принципи (обумовленість потребами людей і рівнем розвитку суспільства, соціальна справедливість, гуманізм та демократизм); нормативні принципи (законність, рівність, верховенство права, саморегулювання та самоврядування); принципи створення (свобода, добровільність, солідарність); принципи діяльності (активність, самодіяльність, публічність (гласність), професіоналізм).

6. Не заперечуючи необхідності регулювання з боку держави діяльності громадських організацій, усвідомлюємо, що разом з тим мають бути визначені межі, які дають можливість зберегти баланс між свободою громадських організацій та вимогами демократії. Втручання держави необхідне, зокрема, у таких сферах: національна, державна, громадська безпека та громадський порядок; запобігання заворушенням і злочинам; захист прав і свобод людей; моральність населення; охорона та захист здоров'я; добробут населення.

Межі державного регулювання визначаються свободою, справедливістю, невідчужуваними правами людини, самоврядністю, реалізацією загально-дозвільних принципів.

Диференціювати межі державного регулювання дають змогу також особливості громадської організації:

- специфіка громадської організації, її вплив на життєдіяльність суспільства, значення у побудові громадянського суспільства та правової держави, участь у державних справах, зміст діяльності, конкретні цілі та завдання, залежність від держави;
- предмет нормативного закріплення (створення та юридичне оформлення громадської організації, внутрішня діяльність організації, зовнішня діяльність організації);
- статус члена громадської організації у її ієрархічній структурі.

7. Виявлені недоліки правової бази створення і діяльності громадських організацій дозволяють стверджувати, що оптимальним способом поліпшення правової бази у цій сфері може стати здійснення систематизації всіх нормативно-правових актів, що стосуються взаємовідносин громадських організацій і держави. У даному конкретному випадку можна найкраще досягнути поставленої мети, здійснивши консолідацію. Такий консолідований акт за структурою міг би традиційно поділятися на: 1) загальну частину, яка уніфікувала б усі загальні норми щодо визначення понять, встановила основні засади діяльності, регламентувала порядок створення, легалізації та припинення функціонування громадських організацій, які є спільними для всіх їхніх видів; 2) особливу частину, що закріпила б різноманіття організаційно-правових форм громадських організацій, їхню класифікацію, а кожен окремий розділ цієї частини встановлював би особливості правового статусу кожного конкретного виду громадської організації.

Розв'язання проблеми правового регулювання створення та діяльності громадських організацій може прискорити й оптимізувати процес розвитку

громадянського суспільства в Україні. Дану проблему достатньо ефективно можна вирішити через:

- вдосконалення правової регламентації (йдеться в основному про консолідацію законодавства у сфері діяльності громадських організацій, створення умов для стимулювання їх діяльності, запровадження податкових механізмів для забезпечення їх фінансування тощо),
- додаткове регулювання окремих питань за допомогою корпоративних норм, які містяться у статутах та інших документах громадських організацій (таким чином можна визначати внутрішні відносини між членами організації, їх права і обов'язки як членів даної організації, повноваження керівних органів, правовий статус засновників та ін.);
- договірне нормативно-правове регулювання, коли безпосередньо учасники відносин встановлюють ті чи інші права, обов'язки, визначають механізм їх реалізації за власною узгодженою волею. Шляхом укладення договору можливе врегулювання відносин конкретних громадських організацій та державних органів (адміністративний договір) з приводу реалізації довготермінових соціальних програм, співпраці, взаємодопомоги тощо. Допускаємо договірне врегулювання відносин між самими громадськими організаціями з тих же питань.

Таким чином, дана робота є спробою широкомасштабного, комплексного дослідження взаємовідносин громадських організацій та держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Кравчук В. М. Місце і роль громадських організацій у громадянському суспільстві / Кравчук В. М. // Підприємництво, господарство і право. - 2003. - № 9. - С. 102-105.
2. Кравчук В. М. Держава і молодіжні організації в громадянському суспільстві / Кравчук В. М. // Підприємництво, господарство і право. - 2003. - № 12. - С. 65-67.
3. Кравчук В. М. Громадські організації в громадянському суспільстві: теоретичні питання / Кравчук В. М. // Українське право. – 2003. – Число 1. – С. 201 – 206.
4. Кравчук В. М. Деякі підходи до класифікації громадських організацій в Україні / Кравчук В. М. // Вибори та демократія. – 2007. - № 1 (11). – С. 48-53.
5. Кравчук В. М. Політичні партії (теоретико-правовий аспект) / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. - Випуск 8. - Івано-Франківськ, 2002. - С. 12-16.
6. Кравчук В. М. Основні засади функціонування громадських організацій / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми держави і права: Збірник наукових праць. – Вип. 22. – Одеса: «Юридична література». – 2004. – С. 121-125.

7. Кравчук В. М. Неурядові організації європейських країн: досвід правового регулювання / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 48. Частина II. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, ІМВ, 2004. – С. 35-40.
8. Кравчук В. М. Проблеми правового регулювання створення і діяльності громадських організацій / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. Збірник наукових статей. – Випуск 14. - Івано-Франківськ, 2004. – С. 73-79.
9. Кравчук В. М. Молодіжні організації в громадянському суспільстві: питання вдосконалення правового регулювання / Кравчук В. М. // Наукові записки НаУКМА (юридичні науки): Збірник наукових статей. – К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2006. – С. 25-29.
10. Кравчук В. М. Межі втручання держави у створення та діяльність громадських організацій / Кравчук В. М. // Юридичні читання молодих вчених: Збірник матеріалів всеукраїнської наукової конференції 23-24 квітня 2004. - К.: Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2004. – С. 74 – 77.
11. Кравчук В. М. Екологічні громадські організації та держава: значення та проблема регулювання взаємовідносин / Кравчук В. М. // Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина: Матеріали Всеукраїнської міжвузівської наукової конференції молодих вчених та аспірантів. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 92-95.
12. Кравчук В. М. Громадські об'єднання в громадянському суспільстві / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Випуск четвертий. - Тернопіль, 2002.- С.93-96.
13. Кравчук В. М. Громадянське суспільство у світових політико-правових вченнях / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Випуск п'ятий. - Тернопіль, 2002.- С.95-101.
14. Кравчук В. М. Принципи створення та діяльності громадських організацій / Кравчук В. М. // Актуальні проблеми правознавства. Науковий збірник ЮІ ТАНГ. Випуск шостий. - Тернопіль, 2004. – С. 5-9.
15. Кравчук В. М. Особливості державного регулювання утворення і діяльності громадських організацій / Кравчук В. М. // Молодь у юридичній науці: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції молодих вчених “Треті осінні юридичні читання”. – Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2004. – С. 23-24.
16. Кравчук В. М. Межі державного контролю функціонування громадських організацій / Кравчук В. М. // Молодь у юридичній науці: збірник тез доповідей Міжнародної наукової конференції молодих вчених “Четверті осінні юридичні читання”.- Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2005.- С.54-58.
17. Кравчук В. М. Значення та роль молодіжних громадських організацій у розвитку громадянського суспільства / Кравчук В. М. // Взаємодія молодіжних громадських організацій та органів влади в реалізації

- молодіжної політики. – Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: “Нове слово”, 2006. – С. 10-17.
18. Кравчук В. М. Роль благодійних організацій та фондів для розвитку громадянського суспільства / Кравчук В. М. // Молодь у юридичній науці: збірник тез Міжнародної наукової конференції молодих учених “П’яти осінні юридичні читання”.- Хмельницький: Вид-во ХУУП, 2006.- С.63-67.
19. Кравчук В. М. Роль громадських організацій національних меншин у становленні громадянського суспільства в Україні / Кравчук В. М. // Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей на науковій конференції. Ч. 1. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – С.70-74.
20. Кравчук В. М. Державна влада в умовах громадянського суспільства [Електронний ресурс] / Кравчук В. М. // Забезпечення реалізації прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 30 вересня 2007 р. – Тернопіль, 2007. – С. 17 - 22. - Режим доступу до публікації: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=162.

АНОТАЦІЯ

Кравчук В. М. Взаємовідносини громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. – Київський національний університет внутрішніх справ. – Київ, 2008.

У дисертації комплексно досліджується проблематика взаємовідносин громадських організацій і держави в умовах формування громадянського суспільства в Україні. Розкривається сутність громадянського суспільства і співвідношення його з державою, визначається поняття “громадська організація”, встановлюються характерні риси громадських організацій, завдання та роль, яку вони виконують у суспільстві, дається класифікація громадських організацій за різноманітними критеріями, принципи їх діяльності. Багато уваги приділено аналізу стану державного регулювання створення та діяльності громадських організацій в Україні, а також визначенню меж втручання держави у функціонування громадських організацій в громадянському суспільстві. У дисертації розглядаються особливості взаємовідносин держави з окремими видами громадських організацій в Україні. На підставі аналізу теоретичних і практичних досліджень, зібраного матеріалу, виходячи із норм чинного законодавства, формулюються конкретні шляхи вдосконалення правового регулювання створення та діяльності громадських організацій і, таким чином, оптимізації процесу формування громадянського суспільства в Україні.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадська організація, класифікація громадських організацій, правове регулювання створення та

діяльності громадських організацій, межі державного втручання у функціонування громадських організацій.

АННОТАЦІЯ

Кравчук В. Н. Взаимоотношения общественных организаций и государства в условиях формирования гражданского общества в Украине (теоретико-правовые аспекты). – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 - теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Киевский национальный университет внутренних дел. – Киев, 2008.

В диссертации комплексно исследуется проблематика взаимоотношений общественных организаций и государственной власти в условиях формирования гражданского общества в Украине. Раскрывается сущность гражданского общества и его соотношение с государством, определяется понятие “общественная организация”, устанавливаются их характерные черты, задания и роль, которую они выполняют в обществе, дается классификация общественных организаций за разнообразными критериями. Тщательно характеризуются принципы деятельности общественных организаций, законодательное закрепление и соблюдение которых необходимо для достижения максимальной результативности их деятельности и позволит им занять должное, определенное место в обществе, а также будет способствовать становлению и развитию гражданского общества в Украине.

Много внимания уделено анализу состояния государственного регулирования создания и деятельности общественных организаций в Украине: определено фактический уровень закрепления основ создания и функционирования общественных организаций, проанализирована правотворческая деятельность государства в вышеуказанной сфере, оценены основные положения действующего в Украине законодательства относительно общественных организаций (включая право граждан на объединение в общественные организации, проблемы создания и легализации, правового статуса, прекращения деятельности общественных организаций, их ответственности за нарушение законодательства). Действующая сегодня законодательная база функционирования общественных организаций является недостаточной в результате: раздробленности, неэкономичности законодательства об общественных организациях; дублирования основных положений в общем законе и в каждом из специальных законов, что значительно снижает их эффективность и действенность; наличия коллизий, пробелов в законодательстве, нечеткости отдельных положений; отсутствия механизмов реализации законодательных норм. Исходя из этого, автор обосновывает пути совершенствования законодательства.

Также определяются границы вмешательства государства в функционирование общественных организаций в гражданском обществе. В частности автор доказывает, что границы государственной регуляции

определяются свободой, неотчуждаемыми правами человека на свободу объединений, самоуправлением; необходимостью соблюдения общеразрешающих принципов. Кроме того, определяются факторы, которые дифференцируют нормативную регуляцию функционирования разных видов общественных организаций.

Нерядовое значение для процессов формирования гражданского общества имеет осуществление государственного контроля над созданием и функционированием общественных организаций, формы, глубина и сферы которого тоже желательно четко определять в законодательстве и дифференцировать в соответствии со спецификой организации и другими определенными в диссертации факторами. Целесообразно закрепить также механизмы общественного контроля над государственной властью, который является важной формой реализации демократии и способом привлечения населения к управлению обществом и государством.

В диссертации также рассматриваются особенности взаимоотношений государственной власти с отдельными видами общественных организаций в Украине: 1) организациями, созданными для защиты профессиональных и других прав граждан (профсоюзные организации, правозащитные и профессиональные общественные организации); 2) организациями, которые действуют в общих, общественно-полезных целях (культурно-религиозные, просветительские, этнические и экологические организации); 3) организациями для удовлетворения социальных потребностей (благотворительные организации и фонды); 4) организациями для осуществления преимущественно личных интересов (женские, молодежные организации, другие общественные организации - спортивные, творческие и т. д.).

На основе анализа теоретических и практических исследований, собранного материала формулируются конкретные пути усовершенствования правового регулирования создания и деятельности общественных организаций и, таким образом, оптимизации процесса формирования гражданского общества в Украине.

Ключевые слова: гражданское общество, общественная организация, классификация общественных организаций, правовое регулирование создания и деятельности общественных организаций, границы государственного вмешательства в функционирование общественных организаций.

SUMMARY

Kravchuk V. M. Mutual relations of social organizations and the government under the conditions of civil society in Ukraine (theoretical and legal aspects). – Manuscript.

The Thesis for the Scholarly Degree of Candidate of Jurisprudence in Specialty 12.00.01 - Theory and History of State and Law; History of Political and Legal Studies. - Kyiv National University of Internal Affairs. – Kyiv, 2008.

The problem of mutual relations of social organizations and the government in civil society has been researched integrated in the dissertation. The essence of civil

society and its correlation with state are revealed, the concept “social organization” is determined, characteristic features of social organizations, assignments and their role in society are determined, the classifications of social organizations by various criteria and principles of their activity are given. The analysis of status of state regulation by creation and activity of social organizations in Ukraine and also determination of limits of the government’s interference by functioning of social organizations in civil society are attended. The dissertation analyzes the peculiarities of mutual relations between the government and separate forms of social organizations in civil society. The concrete ways of improvement of legal regulation by creation and activity of social organizations and consequently optimization of forming process of civil society in Ukraine are formulated on the basis of analysis of theoretical and practical researches, gathered material and norms of existing legislation.

Keywords: civil society, social organization, classification of social organizations, legal regulation by creation and activity of social organizations, limits of the government’s interference by functioning of social organizations.